

СТАНОВИЩЕ на инициативата „Зелени закони“ по реакцията в България на предложените от ЕК План за възстановяване от кризата поради COVID-19 и Многогодишна финансова рамка за периода 2021-2027 г.

Екстремни прояви на времето по света, в региона и в България – нетипични за сезона или екстремни температури, силни ветрове, градушки, наводнения, но и продължително засушаване, са тревожни сигнали за променящия се климат на планетата. Затова действията за реагиране на климатичните промени трябва да са с приоритет в дневния ред на обществото. От „Зелени закони“ свързваме ефективното осъществяване в България на такива действия с интегрирането им в националните програмни документи за използване на средства от европейските фондове.

През последните няколко месеца тече дебат по предложения на 27 май т.г. от Европейската комисия (ЕК) широкообхватен пакет, съчетаващ бъдещата многогодишна финансова рамка (МФР) за периода 2021-2027 г. с конкретни усилия за възстановяване от кризата поради COVID-19 чрез инструмента Next Generation EU. Почти два месеца след това Европейският съвет - среща на лидерите на страните членки, постигна съгласие по План за възстановяване 2021-2024 г. и МФР 2021-2027 г. (<https://www.consilium.europa.eu/media/45137/210720-euco-final-conclusions-bg.pdf>). Това все още не е окончателно решение: предстои неговото повторно обсъждане и приемане от Европейския парламент, като първата реакция от там е критична - <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/priorities/eu-s-long-term-budget/20200722IPR83804/eu-long-term-budget-deal-must-be-improved-for-parliament-to-accept-it>), съответно преработване от ЕК и ново предложение за одобрение от Европейския съвет, за да влезе в сила. Това, което е много малко вероятно да се промени, е че „Държавите членки изготвят национални планове за възстановяване и устойчивост, в които се определя програмата за реформи и инвестиции на съответната държава членка за периода 2021—2023 г.“ (т. А18 в цитирания по-горе заключителен документ на Европейския съвет от 17-21.07.2020 г.).

Проектът “Граждани и експерти за прилагане на зелените закони„ се изпълнява с финансовата подкрепа на Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на ЕИП. Основната цел на проекта е чрез повишаване на ангажираността на гражданите с околната среда и участието им при формулирането на политики да постигнем балансирано развитие и устойчиво използване на природните ресурси.

„Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Сдружение за изследователски практики и при никакви обстоятелства не може да се приема, че той отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България. www.activecitizensfund.bg

Към момента, и както е обичайната практика в България, няма публично достъпна информация дали правителството вече работи по национален План за възстановяване, но това е много вероятно. Засега няма указания/„темплейт“ от страна на ЕК за тези национални Планове, което дава възможност всяка страна членка свободно да формулира своите специфични, най-спешни и най-важни/приоритетни дейности, които да се включат в нейния национален План. В България, обаче, без да е проведен широк обществен дебат и без наличието на важни стратегически документи [макар да има проекти за такива!] – например за развитие на енергетиката в средно- и дългосрочен план, е съмнително правителството да успее да разработи национален План така, че европейските средства да бъдат използват максимално за осъществяване на политики, а не просто за финансиране на механичен набор мерки, като в най-голяма степен се отчетат специфичните обстоятелства у нас в момента.

В настоящото становище на инициативата „Зелени закони“ споделяме предварително виждане за принципите и подходите при разработване на национален План за възстановяване от кризата поради COVID-19, който максимално да кореспондира с осъществяване на политики в сферата на околната среда и изменението на климата (ОС и ИК). Впоследствие ще коментираме дали и как те са отразени в предложението на правителството за такъв План.

На първо място, въз основа на предишни наши анализи за финансирането на политики по ОС и ИК в България от европейските фондове и програми до момента, смятаме, че досегашните практики на непрозрачност и подход при планиране „как да се усвоят/изхарчат“ европейските средства – т.е., да се предвидят за финансиране дейности/мерки, които да се „напасват“ с отпуснатите средства, са неподходящи и крайно неприемливи в случая. От друга страна, сега е моментът да се определят реалните потребности в цялата страна по отношение поддържане на съществуващата и изграждане на нова критична инфраструктура – енергийна, водна, транспортна, ИТ и др., с оглед не само справяне с последствията от кризата поради COVID-19, но и по-добра подготвеност за други кризи в близко бъдеще, които може изобщо да не дават възможност за човешки контрол, например кризи от природни бедствия, включително от все по-честите и интензивни екстремни прояви на времето поради промени в климата.

Някои принципи и конкретни мерки, които да се приложат/включат при разработване на националния План за възстановяване, според нас са:

1. Макар и за 4 годишен период, Планът би трябвало да е съгласуван с най-новите средно- и дългосрочни политики на Европейския съюз (ЕС), като за изработването му се прилага холистичен /цялостен/ подход. Трябва да се отбележи, че неслучайно европейският инструмент за възстановяване е наречен „Next Generation EU“/„Следващо поколение ЕС“ - тъй като се предвижда средствата за него в размер на 750 млрд. евро да бъдат осигурени чрез заемно финансиране на ниво ЕС и да се изплащат основно от следващото поколение европейци. Затова е особено важно при разработването на националния План за възстановяване да се подходи отговорно и да се предвиди финансиране за разходооефективни в максимална степен мерки, например:

- мерки за адаптация към по-засушлив климат – прилагане на практики за устойчиво земеделие, като прецизно земеделие, агроекология (включително биологично земеделие), агролесовъдство (https://www.zelenizakoni.com/sites/default/files/attachments/climate_change_cap21-27.pdf);
 - мерки за управление на увеличените рискове от водни кризи във все повече райони на страната и от горски пожари (закупуване на специални хеликоптери за целта).
2. Приоритетно да се финансират реформи и инвестиции в периода 2021—2024 г. в сектори, които осигуряват жизнено важни дейности за цялото общество – чиста и безопасна „зелена“ енергия, производство и доставка на храни, реновиране на съществуващата и изграждане на липсващата ВиК, транспортна, публична ИТ инфраструктура. Обвързване на финансирането с постигане на конкретни резултати, като не се допуска субсидиране под каквато и да било форма.
 3. Прилагане във възможно най-голяма степен на принципа на предпазливостта – да се формулират и финансират най-подходящи превантивни мерки на базата на оценка на рисковете и прилагане методите за управление на кризи.
 4. Основен критерий за финансиране от националния План за възстановяване на България да бъде не [степенна на] засегнатост от кризата поради COVID-19, а потенциалът това финансиране да помогне и на бенефициента, и на съответния сектор/ икономическа дейност за осъществяване на бъдещо развитие в изпълнение на европейските политики, заложи в „Зелената сделка“, преформулирани в съответни национални политики. Конкретните критерии за получаване на финансиране трябва да не позволяват възстановяването на бизнес практики, които са с доказано отрицателно въздействие върху околната среда, климата, човешкото здраве.

Макар че фокусът на общественото внимание в България сега е върху други, също важни и спешни за решаване обществени проблеми, от „Зелени закони“ смятаме, че темата за национален План за възстановяване не бива да остава на заден план, продължаваме да следим какво се случва по нея и ще използваме всички законови начини да настояваме горните принципи да бъдат приложени при разработването на този План.

Проектът “Граждани и експерти за прилагане на зелените закони, се изпълнява с финансовата подкрепа на Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на ЕИП. Основната цел на проекта е чрез повишаване на ангажираността на гражданите с околната среда и участието им при формулирането на политики да постигнем балансирано развитие и устойчиво използване на природните ресурси.

„Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Сдружение за изследователски практики и при никакви обстоятелства не може да се приема, че той отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България. www.activecitizensfund.bg